

дыялектаў), але і з уласных прыхільнасцей і меркаванняў настаўніка. Напрыклад, узгаданая вышэй Вольга Козел (а менавіта яна праводзіць варштаты апошнім часам) аддае перавагу песеннаму рэпертуару з Любэльшчызны. Першай нагодай, якой абумоўлены такі выбар, з'яўляецца асабістае стаўленне да песен гэтага рэгіона. Другой выступае ўпэўненнасць у тым, што песні менавіта з гэтых тэрыторый найбольш прыдатны для працы ўласна вакальнай – яны дастаткова складаныя, паколькі вельмі важную ролю ў іх адыгрывае фактар артыкуляцыі: праца над імі вымагае (а значыць і ўстанаўляе) добра пастаўленага маўленча-спеўнага апарату.

Формы і метады засваення спеўнай этнафанічнай традыцыі падчас варштатаў Кола Этнамузыкалогіі сумяшчаюць асноўныя прынцыпы этнапедагагікі (вуснае перайманне, уключанае назіранне) і вакальнай педагогікі (вакальна-дыхальны трэнінг, праслухоўванне і аналіз узору на ўзроўні інтанацыйна-рытмічнага малюнка, тэхналагічнае засваенне матэрыялу). Агульная будова занятка-трэнінга ўлучае некалькі раздзелаў і выглядае наступным чынам: рухальная размінка, дыхальныя практыкаванні, настройка моўнага апарату, распеўка (пабудавана як на «класічных» вакальных узорах, так і на папеўках, уласцівых традыцыйнаму спеву з асаблівасцямі рэгіянальных спеўных дыялектаў і спосабаў гуказадабывання), непасрэднае развучванне песеннага матэрыялу.

Безумоўна, варштаты традыцыйнага спеву з'яўляюцца адной з перспектывных форм актуалізацыі і папулярызацыі музычнай культуры вуснай традыцыі. У межах ідэі «экалогіі культуры» яны выступаюць магутным актам захавання помнікаў культуры, нематэрыяльных каштоўнасцяў этнічнай духоўнай спадчыны. Але варта задаць пытанне: ці можна лічыць такія акцыі сродкам пераемнасці традыцый? Заўважым, што пры ўсёй важнасці і неабходнасці яны ўяўляюць сабой эстэтычна-мастацкае пераасэнсаванне традыцыі.

Спіс літаратуры:

1. Власова, С. Этнокультурный компонент в современном школьном образовании / С. Власова // Фольклор и молодежь: приобщение детей и молодежи к традициям национальной культуры : сб. науч. ст. / сост. С.Р. Кулева. – Вологда, 2011. – С.71–85.
2. Игнатович, П. Сохранение фольклора – веление времени / П. Игнатович // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзел. V Міжнар. навук. канф., Мінск, 29 красав. – 1 мая 2011 г. / БДУКМ ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2011. – С. 31–33.
3. Кавалёва, Р. Фальклор і час: да праблемы падтрымання духоўнай спадчыны беларускага народа / Р. Кавалёва // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзел. IV Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 29–30 красав. 2010 г. / БДУКМ ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2010. – С. 26–29.
4. Лихачев, Д. Экология культуры / Д. Лихачев // Национальная энциклопедическая служба [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://terme.ru/dictionary/706/word/yekologija-kultury>. – Дата доступа: 04.02.2015.
5. Пладунова, Т. Актуалізацыя этнафанічных традыцый каляндарна-абрадавага цыкла ў сучаснай культурнай прасторы / Т. Пладунова // Фалькларыстычныя даследаванні. Кантэкст. Тыпалогія. Сувязі : зб. арт. / навук. рэд. Р.М. Кавалёвай, В.В. Прыемка. – Мінск : РІВШ, 2010. – Вып. 7. – С. 50–55.
6. Пладунова, Т. Засваенне і актуалізацыя каляндарна-абрадавых традыцый у сучаснай культурна-адукацыйнай прасторы / Т. Пладунова // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзел. IV Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 29–30 красав. 2010 г. / БДУКМ ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2010. – С.126–129.
7. Пладунова, Т. Фальклор як эксістэма культуры / Т. Пладунова // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзел. VII Міжнар. навук. канф., Мінск, 26–28 красав. 2013 г. / БДУКМ ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2013. – С.185–187.
8. Сівурава, Л. Этнокультурныя каштоўнасці: механізм замацавання і актуалізацыі / Л. Сівурава // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзел. V Міжнар. навук. канф., Мінск, 29 красав. – 1 мая 2011 г. / БДУКМ ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2011. – С. 33–35.
9. Снежко, В. Экологическая культура как неотъемлемая составляющая процесса единения человека и природы / В. Снежко // Аўтэнтычны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання : зб. навук. прац удзел. IV Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, 29–30 красав. 2010 г. / БДУКМ ; рэдкал.: Мажэйка М.А. (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2010. – С. 35–36.

Генадзь Лапацін

«ПЕСНІ – ГҮРТАМ... ПРЫПЕЎКУ – АДНА ПЯЕШ...»

Гэты артыкул напісаны паводле размоў з Варварай Аляксандраўнай Грэцкай [1]. З 2005 па 2015 гг. ад яе запісана каля 90 аўдыёкасетаў. У яе памяці захаваны ўвесь фальклорна-этнаграфічны рэпертуар в. Амяльное Веткаўскага раёна. Гэта песні каляндарнага і сямейна-побытавага цыклаў, лірычныя, дзіцячыя, сірочыя песні, замовы і апісанні абрадаў і звычаяў, легенды, прыкметы, павер'і. Практычна, гэта – карціна Сусвету беларусаў ва ўяўленнях адной асобы [2]. З усяго расказанага сп. Варварай і запісанага мной ад яе, прыпеўкі (яна і сама іх называе «прыпеўкамі») займаюць месца не самае істотнае. Але, гэта – не таму, што яна іх не ведае. Ведае яна іх больш, чым дастаткова. «Па этаму ўжо частушкі, а калісь прыпеўкі звалі, па-старыннаму. А ціпер ужо – частушкі гаворыць. А ета адзін чорт, што прыпеўкі, што частушкі». [Хто на Амяльным знаў прыпевак больш за

ўсіх?] «Каця Коришунава і я... У нас дзеўкі былі, маі таварышкі: Марына, Танька Федулёнкава... Не падумай, што я хвалюся... Яны... Прыпеўку ім скажы якую, яна гаворы: Я ўжо забыла, я ня знаю...» А я перайму неўма дзе... І Каця... І там у нас Алёна была... Ну, тая штук дзесяць знала... Болей ужо ня знала... Адны і тыя кроя...». [Адкуль вы прыпеўкі знаіця?] «Знаю... Гаворыць, не пытай бяла, ліш бы была». [А як гэта: не пытай бяла, ліш бы была?] «Ліш бы прыпеўка была. Тады прыказка была: «Не пытай што бяла, а ліш бы была». Пытаяць... Перядзець... «Сарочка ё перядзець?» — «Да, счас пашукаю». — «Да не шукай бяла, ліш бы была! Так і прыпеўка. Не пытай: што адкуль? Ліш бы была».

На тым, што ў нашых размовах Варвара Аляксандраўна не ў поўнай меры праявіла сябе як прыпевачніца, у большай ступені адбілася маё ўласнае, скажам, не самае паважлівае, і ў пэўнай ступені традыцыйнае ў асяроддзі фалькларыстаў стаўленне да прыпевак. Збіраючы фальклор, я аддаваў перавагу тэкстам, якія маюць абрадавы, каляндарны, міфалагачны напрамкі. Прыпеўкі заўсёды існавалі для мяне па-за межамі сапраўднай традыцыйнай культуры. У тым, што такое стаўленне да гэтага жанру ў асяроддзі фалькларыстаў дамінуе, я пераканаўся, рыхтуючы гэты матэрыял. В. А. Міхневіч ужо ў 1880 г. у артыкуле «Извращение народного песнотворчества» разглядаў прыпеўкі як «вычварэнства» ў адносінах да народнай творчасці [9, с. 750]. На такіх жа пазіцыях стаяў А. Балаў: «Збіральнікі этнаграфічных матэрыялаў, звяртаючы адмысловую ўвагу на запісанні песень эпічных, былін, галашэнняў і старадаўніх працяглых лірычных песень, зусім ігнаравалі прыпеўкі, а калі запісвалі іх часам, то толькі для кур'ёзу, для таго, каб «даказаць» гэтым нібы падзенне рускай народнай песні» [4, с. X]. Цікавыя назіранні прыводзяцца у артыкуле П. А. Фларэнскага: «Большасць даследчыкаў рашуча бачыць у прыпеўцы выродлівага эпігона народнай песні. «Жива ли народная песня?», «Новые народные стишки», «Новое время – новые песни», «Новые веяния в народной поэзии», «Заводская поэзия», «Извращение народного творчества» – вось загаловкі некаторых даследаванняў, якія выразна паказваюць, якога погляду трымаюцца іх аўтары на прадмет, які нас займае» [12, с. 666 – 667]. Гістарыяграфія беларускага матэрыялу прыводзіцца ў прадмове Івана Цішчанкі да акадэмічнага выдання «Прыпеўкі» [13, с. 5 – 23].

У самой сп. Варвары стаўленне да прыпевак не самае трапяткое: «Прыпеўкі — адзін стоўбік, чатыры строчачкі, да і ўсё. А песня — яна доўгая даўжжа быць. У крайнім, пяць стоўбікаў даўжжа быць». [Яшчэ раз... Прыпеўкі – гэта прыпеўкі, а песні — гэта песні?] «Не... Прыпеўкі, яны кароцінькія... Складаюць стоўбічкам... Вот чатыры строчачкі — прыпеўка... А песня — яна ўжо доўгая... У мяне німа кароткіх песен... А ўсё калісінія... Яны доўгія...». Гэтым Грэцкая даказвае, што яна прыхільніца абрадавых песень, супрацьпастаўленых прыпеўкам. У гэтым навукоўцы, напрыклад, Д. К. Зяленін з ёй згодны: «Разам з гэтым (распаўсюджваннем прыпевак) назіраецца ...забыццё народам, нават ў найбольш патрыярхальных мясцовасцях, сваіх старадаўніх песен. Моладзь іх ведаць не жадае, і толькі некаторыя старыя яшчэ памятаюць нешта і зрэдку спяваюць, узгадваючы сваю маладосць» [6, с. 28]. Гэта сумная сітуацыя ўжо мае сваю бібліяграфію. У артыкуле, прысвечаным прыпеўкам Наўгародскай воласці, напісаным паводле экспедыцый 1895 – 1897 гг., ён прыводзіць сведчанне аднаго з удзельнікаў экспедыцыі: «На маёй радзіме, – піша М. Аляксандраў з Паўскай воласці Лужскага павета, – народная паэзія ў заняпадзе. Мне не даводзілася чуць ад маладога пакалення тых тужлівых, якія хапаюць за душу, песень, якія калісьці спявалі нашы дзяды. Пад рэзкія гукі гармонікі дзяўчыны спяваюць так званыя прыпеўкі» [8, с. 165]. Такое ж меркаванне выказвае і П. А. Фларэнскі: «Па сваім змесце, па сваёй форме, і, нарэшце, па спосабе свайго ўзнікнення прыпеўка з'яўляецца крайняй мяжой таго спектру народнай песні, пачатковай мяжой якога з'яўляецца быліна, гістарычная песня і духоўны верш. У той час як апошнія выяўляюць святую, нерухомую стыхію народнага жыцця і таму складаюць пераважны здабытак старасці, – прыпеўка адпавядае мірскай, цякучай стыхіі народнага жыцця і таму належыць маладосці, моладзі. Можна сказаць, што быліна – гэта выраз побыту народа, вчыстай глыбіні яго жыцця, а прыпеўка – зладзённасць» [12, с. 676].

«Прыпеўка вырасла на развалінах старой народнай песні, на пахаваннях старадаўняй калектыўнай творчасці», – сцвярджае Д. К. Зяленін [7]. У пэўнай ступені ўскосна пра гэта гаворыць і Варвара Грэцкая: «Песні – гуртам... Прыпеўку ж – адна п'еи... Пад «Страданія», пад «Серпянку» падпевайш... А песню нада гуртам... Ну, і адной можна... На агародзі дзелайш, дак гурту ж німа... Пойдзіш, поліш, ці што дзелайш... Ну, і песенку п'еи... Песні гуртавыя...».

Асабіста мяне прыпеўка заўсёды адштурхоўвала ад сябе непрыверкаванасцю да абраду. Тое ж уражанне яшчэ ў XIX ст. узнікла ў М. Доўнара-Запольскага: «Яны не маюць пэўнага часу альбо абраду, пры якіх яны выконваюцца, іх спяваюць падчас летніх танцаў і карагодаў, вясёлых гульняў, якія не маюць свайго кола песен, з абрадаў – на радзінах, хрысцінах, пасля першай шлюбнай ночы на вяселлях» [5, с. 292]. Адчуванне, што прыпеўка не мае адносінаў да традыцыі, праз амаль сто гадоў узнікла і ў мяне. І сп. Варвара, няхай і падсвядома, падтрымлівае мяне. «Прыпеўкі калі хочыш пяюць... І ў пасты... Калі хочыш... А так песні... Жніўныя... Калі выду, да на агарод... Баба: “Куды ты кудлычыш? Эта ж жніўная, а ты вясной... Прыдзя жніво, тады пей... Эта жніўныя... Не чайай іх...» [Прыпеўкі, што пелі у Каляды, на жніве можна спяваць?] «Можна... Абы прыпеўка... ». Тое самае, прычым нават больш прадметна, выказвае яе стрыечная сястра Праскоўя Сяргеёўна Кужальная, 1933 г. н. [Чаму гэтыя пяюць у пору года, а прыпеўкі ў любы час?] «Эта нам не было сказана... У пост нельзя пець песні працяжныя, гулявыя... А жніво нікалі не пяюць... Толькі ў жніво... Яна ўжэ не рэагюе, як можна сказаць, і к году... Жніво — значыць, жніво... У пост — постныя... А прыпеўкі, я на свайму розуму считаю, эта ж — шуткі... Калі хочыш пець... Можэш пець і красіваю, можэш пець і такую»

забаўную, можэш і такую хуліганную... Рассмешыць людзей... Эта не прыказана, пець ці ні пець. Мужчыны сядзяць, казкі кажаш, а бабы песні пяюць...».

Меркаванні вясковых жанчын, якія грунтуюцца толькі на асабістым досведзе, цалкам супадаюць з меркаваннямі навукоўцаў. Адзін з першых збіральных і эдытараў прыпевак В. І. Сімакоў у прадмове да свайго выдання сцвярджае: «Прыпеўка ў вёсцы хутчэй мае ролю не песні, а вострага слоўца, сказанага экспромтам. Пры дапамозе падобных чатырохрадковых вершыкаў можна ўдала высмеяць, дасціпна прысароміць, з'едліва ўпякнуць, ці проста ўсцешыць, пажаліцца, паабурацца і г. д.» [11, с. XIII]. На мой погляд, гэтае меркаванне Сімакова варта прадоўжыць наступным вызначэннем сучаснага фалькларыста С. Б. Адоньвай: «Тэксты прыпевак могуць быць досыць устойлівымі, нягледзячы на іх прымеркаванасць да імгнення. Гэта дазваляе выказаць меркаванне, што навінай з'яўляецца не сам тэкст, але акт прыпісвання нейкага тэкста пэўнаму факту. Ці, дакладней, стварэнне нейкага сацыяльнага факту — навіны (падзеі) — пасродкам версіфікацыі вызначанага тэкста» [3, с. 158]. І гэта ілюструецца шматлікімі прыкладамі з жыцця Амяльнага. Варвара Грэцкая: «*Калісь хлопец дзеўку... Пацалаваць... Па пысе!...*». Тамара Аляксандраўна Гаравая (Грэцкая), 1927 г. н., яе сястра: «*А цяпер сабяруцца, цалуюцца і лажацца спаць... Толькі гаворы: «Ой, да мая ішчэ дзеўка!.. Ой, та ўжэ радзіла!.. Та ішчэ што-та здзелала...» А ў самой... Як та песня?... Пелі мы: «Адна дзеўка была / Панідзелкавала, / Сем сыноў радзіла, / Адна дзеўка была / І ўсё дзеўкай была». Эта прыпеўка такая... У адной жэнічыны былі дзеўкі... Ужэ і абарты... І адна радзіла... І яна ўсё: «Маі дзіўчаты!.. Маі дзеўкі!..» Ну, і пайшла песня... Эта едзіныцы былі... Як у нас адна радзіла... Дак хлопцы спелі прыпеўку: «Нашы дзеўкі задаюцца, / Чым жа яны заносяцца?... / У марце месяцы гуляюць, / У сінябрэ паросяцца!...». Із-за ніё нас прызвалі, дак мы плакалі... Ну, ўсё раўно, ні то шта, як січас...».*

Прыпеўка – стварэнне індывідуальнай, асабістай творчасці. Яна не мае дачынення да творчасці калектыўнай. К. Д. Зяленін лічыў, што яна ўяўляе сабою прадукт пераходнай эпохі, сутнасць якой складалася ва ўключэнні народа ў кніжную культуру [6, с. 29-30]. [Хто прыдумываў прыпеўкі?] «*Ну, дзеўка няе... Самы прыдумывалі... У другое сяло пойдзіш, там якую новую... Прыпеўку скласіць разве доўга... Ты сам чорта ў лапцях складзеш, ня то шта прыпеўку... Ты ляніся...*» «*Прыпеўкі спець... Ты во сядзь, дак за вечар іх напяеш, чорт зная колькі...*» [Ня знаю... Ня знаю...] «*Ай я я!... Ня знаю!.. Ужэ прыпеўку не складзеш...*». «*Я не люблю прыпевак пець, каторыя ўжэ знаюць усі... Нада і новыя...*». Пра тое самае і Праскоўя Кужельная. [Адкуль Варвара ведае прыпеўкі?] «*Са сваей галавы. Эта ж прыпеўкі. У каго пярэйма, а другі... Свая мысль выскаквая...*». Я таксама лічу, што сп. Варвара мае здольнасці да вершаскладання. Але па нейкіх прычынах яна гэтага саромеецца. Кожны раз яна пазбягала гэтай тэмы. [Ці былі ў вас такія дзеўкі, што самі складалі прыпеўкі?] «*Чорт іх зная... Можэ, і былі...*» [А вы?] «*Я ня ўмею...*» [Што-та мне не верыцца, што вы не ўмеіца.] «*Ну, чаго ты (засмялася)... Другую цему начынай...*» (Зноў засмялася).

І ўжо зусім мінімальна яна падзялілася са мною прыпеўкамі, па яе вызначэнні «*скаромнымі*», «*нябыльнымі*», «*хвацкімі*», «*страмнымі*». Такія тэксты існавалі заўсёды. У даследчыкаў да іх было адмысловае стаўленне. У такіх прыпеўках, як вызначае П. А. Фларэнскі, «*часта ўжываюцца словы і выразы, якія не прынята друкаваць нават у навуковых выданнях, і таму вялікую частку гэтай паэзіі апублікаваць цяпер не мусім*» [10, с. 679]. Нават калі яны і запісваліся, то гэты матэрыял надоўга «завіс» у архівах. Гісторыя дадзенага пытання мае сваю, хоць і невялікую, бібліяграфію. Выкананне падобных тэкстаў патрабавала адмысловага становішча, пэўнага стану душы выканаўцы. П. А. Фларэнскі, параўноўваючы, падобныя тэксты з грэцкімі Дзіянісіямі, падкрэслівае: «*Яшчэ больш дыянісічнага шаленства ў хадавых ці танцавальных прыпеўках; нарэшце, у вясельных ці «сварьбішных» і іншых крычалках яно пераходзіць ужо ў разгул і п'яную нястрыманасць*» [12, с. 678]. Пра гэта ж кажа і мая суразмоўніца: «*На свадзьбах мы нябыльныя пелі... Хто якую... Хто хлешчаю... Адна скажа харашо, а другая ішчэ лучшэ...*». «*Дзве цёткі ў яе было: Прося, а матку Соня звалі. І другая Яўгінья. Уряд з намы жыла на Амяльном. Вот яны як прыдуць ужо, як летам, ці зімой, эта ўжэ бутылку самагону вып'яць і пяюць песні. Яны не разбіраюць: страмныя, дак страмныя — усякія пелі*». Для сп. Варвары гэтая тэма ў вышэйшай ступені непрыемная. Я нават не кажу пра магчымасць запісаць ад яе падобныя тэксты. Нават мае спробы пагаварыць на гэтую тэму, удакладніць сказанае раней выклікалі яе супраціў. [Чаму нельзя пець нябыльныя песні?] «*У Навышняга, казалі мая баба, папытай...*» [А вы як думаеце?] «*Усі жывуць на свеці... Ё ўрэмя на нябыльная... Ё ўрэмя і места... І ты эта знаіш... А дурному можна гаварыць і ў хаці пры матцы і пры бацьку мацюкі нябыльныя, і пры людзях. Ё такія, што на кожным слові ў яго мацюк... А ё людзі... Чо ж ты ні мацюкаіш... Во колькі ходзіш... Умеіш ты мацюкаць?*» [Вы казалі, што на нябыльныя ёсць урэмя і места...] «*Ты сам атлічна знаіш...*».

І ты эта знаіш... Тут вызначальнае. **Прыпеўка — не прыказка**. Яна сама па сабе, проста дарэчы не выскоквае. І таму рэпертуар сп. Варвары, і не толькі яе, вобразна кажучы, рэдагаваўся людзьмі з тонкім эстэтычным густам. І гэта ў вышэйшай ступені традыцыйна. З падобнай сітуацыяй фалькларысты сутыкаліся і раней. Яшчэ ў пачатку ХХ стагоддзя на гэта звярнуў увагу П. В. Шэйн: «*Акрамя ўрадавай цензуры, досыць страгой у асяроддзі рускага (?) народа, існавала яшчэ стражэйшая, больш педантычная цензура норавая і ўчынкаў з боку найуплывовых яго прадстаўнікоў і заканадаўцаў. Гэтай цензуры ўсё безумоўна і безапеляцыйна падпарадкоўвалася*» [12, с. 7 – 8]. «*А вот Танька наша вышла, Ягорова жонка, прапела там... Я дак... Мне сказаў Ягор: «Варя, прыказью, ідом гуляць, штоб страмных песен ня пелі! Эта ё асобья людзі, ніхай пяюць. Но вы штоб ня пелі. Вы пейця, знайця, якія я люблю. Я іграю. Маё дзела іграць». А Танька вышла і пачала... Прыпеўку прапела адну. І Ягор кінуў іграць. І на яе гаворы: «Я вам прыказаў. А ты чаго не падчынілась мне? Некрасіва. Ты сама сябе апазорыла». «Усякія ў нас ужо пяюць. А баба наша казалі... Мы раз кала нас сядзелі...*

Хлопцы нам пелі... Яна вышла і кажжа: «Штоб кала майго двара скаромных песен ня пелі! А то буду праганяць вас». Сабака будзя гаўкаць, дак баба і кажжа: «Дажэ сабака і тэй на вас гаўкая за етыя прыпеўкі...». Тым не менш некалькі падобных тэкстаў было таксама запісана [14].

На наш погляд, выказванні, вызначэнні, аповеды і ўспаміны Варвары Аляксандраўны Грэцкай і яе аднавясковак, зведзенныя разам, ствараюць поўную карціну існавання прыпевак у песеннай традыцыі Амяльнага. І разам з тым гэты жывы матэрыял з'яўляецца адметным унёскам у такую галіну народнага ўстава, як народная фалькларыстыка [15].

Спіс літаратуры і каментарыяў:

1. Варвара Аляксандраўна Грэцкая (1925 г.н.) пасля аварыі на ЧАЭС і адсялення яе роднай вёскі Амяльное Веткаўскага раёна з 1992 г. і па цяперашні час жыве ў Ветцы.
2. Значная частка з іх увайшла ў кнігу: Лапацін, Генадзь. Варвара Грэцкая як з'ява беларускай народнай культуры / Генадзь Лапацін. – Гомель : Барк, 2015. – 248 с.
3. Адоньева, С.Б. Прогматика частушки / С.Б. Адоньева // Антропологический форум. – 2004. – № 1. – С. 156–178.
4. Балов, А. Что поет наш народ? / А. Балов // Северный край. – 1902. – № 133. – Ярославль. – Цыт. па: Симаков, В.И. Сборник деревенских частушек / В.И. Симаков. – Ярославль : Тип. В.К. Некрасова. 1913. – С. VII, X.
5. Довнар-Запольский, М. Заметки по белорусской этнографии / М. Довнар-Запольский // Живая старина. – 1893. – Т. II. – С. 283–296.
6. Зеленин, Д.К. Новые веянья в народной поэзии / Д.К. Зеленин // Избр. тр. : статьи по духовной культуре. 1901 – 1913. – М. : Индрик. 1994. – С. 27–37.
7. Зеленин, Д.К. Песни деревенской молодежи / Д.К. Зеленин // Там же. – С. 7. – Цыт. па: Симаков, XI.
8. Зеленин, Д.К. Сборник частушек новгородской губернии (по материалам из бумаг В.А. Воскресенского) / Д.К. Зеленин // Этнограф. обозрение. – 1905. – № 2, 3. – С. 164–230.
9. Русский эротический фольклор. Песни. Обряды и обрядовый фольклор. Народный театр. Заговоры. Загадки. Частушки / сост., науч. ред. А.Л. Топоркова. – М. : Ладомир, 2005. – С. 5–18. – (Русская потаенная литература); Беларуский эротический фольклор / изд. под Т.В. Володина, А.С. Федосик. – М. : Ладомир, 2005. – 377 с. ; Terra Alba. Т. 2 : Homo ventrius: сексуальная прастора беларускай культуры / пад ред. С.І. Даніленкі ; Магілёў. Т-ва гуманіт інтэлектуал. і культ. ініцыятыў «Брама». – Мінск : Экаперспектыва, 2001. – 320 с.
10. Михневич, О.В. Извращение народного песнотворчества / О.В. Михневич // Исторический вестник. – 1880. – Т. 3. – № 12. – С. 749–779.
11. Симаков, В.И. Сборник деревенских частушек / В.И. Симаков. – Ярославль : Тип. В.К. Некрасова, 1913. – С. VII, X.
12. Флоренский, П.А. Несколько замечаний к Собранию частушек Костромской губернии Нерехтского уезда / П.А. Флоренский // Собрание частушек Костромской губернии Нерехтского уезда. – Кострома, 1909; Соч. : в 4 т. / сост. и общ. ред. Игумена Андроника (А.С. Трубачева), П.В. Флоренского, М.С. Трубачевой / репринт. изд. – М. : Мысль, 1994. – Т. 1. – С. 663–680.
13. Шейн, П.В. Породия в народном творчестве / П.В. Шейн // Литературный журнал И. Ясинского. – 1903. – № 33. – С. 187. – (Цыт. па: Эротический фольклор, С. 7–8).
14. Цішчанка, І.К. Уступ / І.К. Цішчанка // Прыпеўкі / уклад. тэкстаў, уступ. арт. і кам. І.К. Цішчанкі; муз. частка Л.М. Фёдарова; рэдкал.: А.С. Фядосік (гал. рэд.) і інш. – Мінск : Навука і тэхніка, 1989. – С. 5 – 23. – (Беларус. нар. творчасць / АН БССР. ІМЭФ).
15. Пэўная частка іх плануецца да друку // Palaeoslavica. – Cambridg, 2015. – Vol. XXIII.
16. Лапацін, Г. Варвара Аляксандраўна Грэцкая: “Дай нам, божа, штоб пець, а не плакаць...” [Тэрмін “народная фалькларыстыка” упершыню быў уведзены ў навуковы ўжытак у гэтай публікацыі] / Г. Лапацін // Беларускі фальклор : матэрыялы і даследаванні : зб. навук. прац. – Мінск : Беларус. навука, 2014. – Вып. 1. – С. 329–365.

Таццяна Пладунова

ЭТНАФОНІЯ КУПАЛЛЯ НА ФАЛЬКЛОРНЫХ ФЕСТИВАЛЯХ

Праблема трансляцыі традыцыйнай спеўнай культуры беларусаў як адной з культурна-гістарычных адметнасцей народа зразумелая спецыялістам культурна-адукацыйнай сферы. Так ці інакш яна падштурхоўвае фалькларыстаў-практыкаў, этнапедагагаў, спевакоў-аматараў да пошуку шляхоў і сродкаў па яе вывучэнні і адэкватнай прэзентацыі. Перспектыўным уяўляецца абрадавае свята як найбольш цэласная сістэма поліфункцыянальных па змесце і прызначэнні кодаў, і музычна-вербальнага (песні) ў тым ліку.

Шматлікія фалькларысты зацвердзілі за раннетрадыцыйнай песняй (квяляндарнай, ці сямейнага цыклу) азначэнне «люстэрка абраду», бо песня амаль заўсёды каментуе абрад і акумуляруе яго міфалагічны змест. Яна дае канву абрадавым дзеянням, канстатуе ўсё, што здзяйсняецца ў абрадзе, перадае яго ў іншасказальнай форме [3, с. 25]. Па выказваннях этнамузыкалага, даследчыка рэгіянальных купальскіх традыцый Беларусі Г.В. Таўлай менавіта песня апавяшчала ўдзельнікаў абрадавага рытуалу аб тым, што адбываецца. Захоўваючы выпрацаваную стагоддзямі сістэму міфалагічных абрадавых уяўленняў, яна з'яўлялася пэўнага кшталту «сцэнарам» Купалля. Усё, што здзяйснялася па абрадавай традыцыі альбо прадстаўлялася сродкамі народнай пантамімы і харэаграфіі, знаходзіла адлюстраванне ў песні.